

MIT O ZAPADNOJ IMPERIJI

THE MYTH OF THE WESTERN EMPIRE

ABSTRACT In this author's essay, it is tried to point out a new terminological order that is necessary to apply in the interpretation of contemporary international relations. First of all, the word in about a revised interpretation of the insights of the empire and the big power, who, due to historical circumstances have become sociologically and politologically discursed. Likewise, the tendency is to present alternative philosophical narratives that are much older and more content than the Atlantic ones. This is about demagogizing Anglo-Saxon utopianism and pseudo-religiousism, in attempt to trace the anatomy of an authentic resistance to liberal totalitarianism.

Key words: empire, super power, Protestantism, eschatology, multipolarity.

APSTRAKT U autorskom ogledu, nastoji se ukazati na nov terminološki poredak koji je neophodno primjeniti u tumačenju savremenih međunarodnih odnosa. Prije svega, riječ je o revidiranom tumačenju uvreženih pojmova imperije i super sile, koji su se zbog istorijskih okolnosti odomačili u sociološkom i politikološkom diskursu. Isto tako, težnja je ka prikazivanju alternativnih filozofskih narativa koji su mnogo stariji i sadržajni od atlantističkih. Riječ je o demaskiranju anglosaksonskog utopizma i pseudoreligioznosti, i pokušaju da se ocrta anatomija jednog autentičnog otpora liberalnom totalitarizmu.

Ključne riječi: imperija, super sila, protestantizam, eshatologija, multipolarnost.

Uvodna razmatranja

Naizgled, volšebno oslovljen tematski nacrt ne odaje suštinu koja se krije iza njegove spoljašnjosti. Pojam imperije upućuju na samostalnu pojmovnu sferu koja se može tumačiti nezavisno od drugih srodnih značenja. S obzirom, da se ovaj pojam (imperija) javlja predmetom disputacije mnogih teorijskih stanovišta iz oblasti međunarodnih odnosa i geopolitičkih škola i da je u eminentnim promišljanjima stekao povlašćen položaj upravo zbog svog „plemenitog porijekla“ koji je stvoren u doba formiranja prvih civilizacija, kasnije će kroz nadolazeće epohe pridobiti nove poštovaoce odane hramu njegove ezoteričnosti, a samim tim, i novi koloritniji i potpuniji sadržaj. Nasleđujući učenja „antičkih gorostasa“ i njihovih revnosnih zapisa koji su kao neotuđivo pravo ljudskog roda strogo čuvani od zaborava, savremena politička misao ih, s druge strane, čuva kao drevna predanja koja mogu poslužiti savremenom čovjeku kao ukaz o političkoj naravi njegovih „antičkih predaka“. Koliko god zvučao impresivno, pojam imperije je sa sobom, reklo bi se nosio i ono prokletstvo nekog otisnutog i pomahnitalog „duha vremena“, kog vodi ne toliko radoznalost spo-

znaje drugih svjetova, koliko želja za „časom nadmetanja“ sa drugim imperijama, ukoliko su one u tom vremenu uopšte i postojale. Čini se, da taj relikv i danas živi. To je bio jedan od onih historijskih poziva koji nas je podstakao da ovaj temat posvetimo izučavanju onih drevnih misterija iz kojih su imperije crpjele svoju životvornost. Uvježena su mišljenja da se kao zapisi određenih epohalnih lomova koji najvjernije predstavljaju sukobe imperija i mnogo šire civilizacija¹, uzimaju oni radovi koji slijede uputstva Tukididovog (1999) rukopisnog svežnja. Oni se prepoznaju kao proroci, odnosno politički filozofi koji s nestrpljenjem očekuju neki sličan epohalni poziv na javno okupljanje sa utvrđenim dnevnim redom imperijalnih sučeljavanja. Već naznačeni Tukididov diskurs, otvorio nam je vrata spoznaje sukoba i netrpeljivosti između dvije dominantne sile tog doba, Sparte i Atine i njihovih težnji da zadobiju status imperije. Obje strane su bile protagonisti dva osamostaljena duha gordosti, dovoljno ponosnih na svoju čud, svoja intelektualna i civilizacijska dostignuća, što je bilo i glavno uporište i snaga njihove postojanosti. Tako se i tvorio i poseban identitet njihove civilizacije. U njima je moguće pronaći prasluku geopolitičkih teorija koje polaze od onih kanonizovanih podjela na *civilizaciju Kopna* i *civilizaciju Mora* (upor. Дугин, 2004; Над, 2018).²

U daljoj analitičkoj razradi, pored osnovnih metodoloških i teorijskih postulata koji se odnose na pojmovne razlike koje su uvježene u tumačenju pojmova imperije, super sile, hegemonije (pitanje hegemoni)³, kao i nekih drugih regionalnih supremacija, pažnju naučne javnosti usmjerićemo na tumačenje problema savremenih međunarodnih odnosa, ali prije svega, na one koncepte koji teže da svojom temporalnom masivnošću, zagospodare i opozovu tradicionalne i alternativne religijske arhetipove. Moramo imati u vidu da religiozne i mitske strukture imaju snažno uporište u međunarodnim odnosima, jer su se, skoro, pa sve, imperije, super sile i hegemoni, u svom oblikovanju vodili brigom da zadrže, očuvaju i idejno dotjeraju narative, kojim bi pravdali neku svoju međunarodnu uposlenost (upor. Над, 2018). Ova konstatacija nas i dovodi na teren proučavanja poljuljane i ranjene zapadne civilizacije, koja se u XX vijeku prepoznavala u liku Sjedinjenih Država. Njihov međunarodni uticaj je bez premca, počeo da se širi još od kraja XIX vijeka, kada i akumuliraju sve raspoložive energije, kako bi iste u XX vijeku usmjerile u razne sfere uticaja

¹ Kao mjesto susreta, polazišta ali i oponiranja ovog teorijskog epicentra, uzima se studija harvardskog politikologa Semjuela Hantingtona *Sukob civilizacija*, koja je po mnogo čemu, od dana svog publikovanja pa sve do danas, izazivala teorijsku podvojenost u vezi ovog fenomena. Opširnije u: Hantington, P. S. (2000). *Sukob civilizacija / i preoblikovanje svetskog poretka*. Prev. Branimir Gligorić. Podgorica: CID / Banja Luka: Romanov.

² Usporedne analize Borisa Nada, dotiču se sukoba Rima i Kartagine i na osnovu toga se izvodi zaključak o postojanju dva geopolitička pola. Opširnije u: Над, Б. (2018). *Америчка идеологија*. Београд: Пешић и синови.

³ U narednim redovima pozvaćemo se na studiju Dušana Prorokovića *Era multipolarnosti*, koja je po kazivanju stručne javnosti, jedna od originalnijih i sveobuhvatnijih analiza o rađanju multipolarnog svijeta, uz detaljnu arheološku potragu i sintezu međunarodnih odnosa. Opširnije u: Пророковић, Д. (2018). *Ера мултиполарности*. Београд: Службени гласник.

(vidi: Miršajmer, 2017). To će nas i dovesti do analize i onih kontrahegemonističkih buđenja (upor. Дугин, 2012; Živković, Šarović, Đukanović, 2018), koja ne žele da se pomire sa opsadom njihove kulture i brendiranim proglašenjem sadržanog u sloganu „vijek Amerike“, koju propagiraju američke neokonzervativne elite (opširnije u: Дугин, 2009: 40). Ovo predstavlja zarobljenost jedne epohe u ne tako originalnom učenju, koliko u svojevrsnom epigonstvu i eklektizmu koju su protestantske denominacije i njihovi sledbenici isticali kao izvorni primat njihove supremacije.⁴ Poput endemske bolesti, taj megalomanski duh će se širiti i predstavljati inicijacijski test za američku elitu. Tako nas Boris Nad svojom studijom *Američka ideologija*, upoznaje sa korijenima nastanka i kultivisanja njenog eshatološkog reda koji će od prvih dana formiranja nove nacije (nećemo pogriješiti ako kažemo i prije tog „datuma sticanja nezavisnosti od britanske krune“), podsticati njen establišment na nemilu istoriju evropskog progonstva, do potpunog blaženstva i providenja naseljavanjem novog kontinenta. Monroova doktrina⁵, kao mehanizam uspostavljanja arhiviranja kratke istorije postojanja i odbrane od spoljašnjih uticaja, ubrzo će biti aktivirana i pretočena u dijalektičku ravan, odnosno kao latentna težnja planetarnog intervencionizma. Boris Nad (2018), zahvaljujući svom filozofskom pozicioniranju u svijetu zavidnog poznavanja mitskih struktura, narativa i kako je kazano, njihove povezanosti i influentnosti na sfere međunarodnih odnosa i historijskog formiranja geopolitičkih rakursa, dostojno je odbranio polazišta jednog disidentskog mišljenja. Disidentskog, a ponajviše i jeretičkog, ako se uzme u obzir klima koja je još uvijek zastupljena u slijepom i servilnom sledbeništvu zapadne civilizacije, a posebno u prononsiranju interesa Sjedinjenih Država.

Zaobilazeći diskurs jalovog kritiziranja i ideološke blasfemije zapadnog vrijednosnog kulta, Boris Nad, kao dostojan nasljednik filozofskog roda, posvećeno je pristupio istraživanju onoga što se može smatrati temeljima američke ideološke znamenitosti, njenog puritanskog i protestantskog jezgra, kao i

⁴ O supremaciji zapadne civilizacije i protestantskog eshatološkog učenja, detaljnije smo pisali u ogledu *Geopolitika otpora*, gdje smo ekstrahovali ona učenja koja ujedno predstavljaju i tragove njihove ideološke opredijeljenosti. Opširnije u: Živković, P., Šarović, R. Đukanović, B. (2018). *Geopolitika otpora*. U Zborniku radova: *Globalizam naspram Nacionalizma*. Podgorica: CANU / SAUN / EANU.

⁵ „Monroova doktrina prvi put je predstavljena u godišnjoj poruci predsjednika Džejmsa Monroa Kongresu, 2. decembra 1823. godine. On je izneo tri važna zaključka o američkoj spoljnoj politici. Prvo, Monro je predvideo da se Sjedinjene Države neće mešati u evropske ratove držeći se saveta Džordža Vašingtona iz njegovog poznatog 'oproštajnog obraćanja' (ovu politiku svakako nisu sledile u dvadesetom veku). Drugo, stavio je do znanja evropskim silama da neće moći da stiču novu teritoriju na zapadnoj hemisferi kako bi uvećale svoje već znatne imperije. 'Američki kontinent', rekao je predsjednik, 'od sada se neće smatrati predmetom buduće kolonizacije bilo koje evropske sile'... Treće, Sjedinjene Države želele su da budu sigurne da evropske sile neće stvarati saveze sa nezavisnim državama zapadne hemisfere, niti ih kontrolisati na bilo koji način. Stoga je Monro naveo da 'kod vlada koje su objavile svoju nezavisnost i održavale je... bilo kakvo delovanje u svrhu njihovog suzbijanja ili kontrole njihove sudbine od strane bilo koje evropske sile ne možemo da posmatramo ni u jednom drugom svetlu, osim kao izraz neprijateljskog stava prema Sjedinjenim Državama'.“ (Miršajmer, 2017: 316).

konspiroloških programa koji sve više dobijaju na značaju i popularnosti u Americi. Tako su i političke ideologije koje su rođene na tlu Amerike u sebi nosile inicijalnu usredsređenost na njenu obnovu kao Novog Jerusalima, te njenu izabranost i distanciranost u odnosu na evropske narode koji su odavno izgubili Božiju naklonost (Над, 2018). Naizgled, ta politika i kultura sjećanja američkih elita i propovjednika, kao da instrumentalizuje izvornu hrišćansku doktrinu, to jest, doktrinarno učenja o *božanskom kenosisu*, „(doslovno, poniženja, snishođenja) to jest žrtvenog samoumanjenja Božanstva. To samoumanjenje, ljubav Boga prema onome što On suštinski nije, smatraju hrišćani najvažnijim i najintimnijim božanskim svojstvom“ (Дугин, 2011).⁶ S tim, što se, umjesto Božijeg sina, snishođenje odnosilo na negdašnje doseljenike, prognanike sa evropskog kontinenta. Taj osjećaj prožima eshatološka učenja protestanata.⁷ Tragizam protestantskih društava morao se graditi i u sferi nesvjesnog. Veoma je zanimljivo pratiti sinteze ranih mitova, od kojih posebnu analitičku težinu ima onaj koji poistovjećuje, kako ističe Boris Nad, Ameriku sa Atlantidom (Над, 2018). Nad je istrajan u svojoj analizi i teži da razjasni ovu maglovitu podudarnost. „Simboličko poistovećenje je nesumnjivo premda, naravno, Amerika nije drevna Atlantida (zapadni paleokontinent), nego kontinent koji se, još u praistorijsko doba, morao nalaziti zapadno od nje. Niti su današnji Amerikanci oni mitski Atlanti o kojima govori Platon. Opis koji nam daje grčki filozof je u tom pogledu savršeno precizan: on govori i o ‘kopnu nasuprot ostrvima koje je okruživalo more’, u kopnu u kome je moguće prepoznati samo američki kontinent, zapadno od atlantidskog ostrva“ (Над, 2018: 28). Kako je i navedeno, u Platonovim rukopisima je moguće uočiti razlike koje postoje između Amerike i Atlantide. Očigledno je, da su ti redovi prenebregnuti kako bi se postigao veći stepen povjerenja i legitimnosti u taj uzvišeni san o novootkrivenom kontinentu. Ovo nisu usamljeni primjeri američkog ideološkog narativa. Ako se osvrnemo na protestantsko učenje, posebno na njegovu kalvinističku stranu, uočićemo, na šta Boris Nad argumentovano i upućuje, a samim tim i kritikuje, povratak na *mamonistički kult*, što je, kroz njegovanje kapitalističkog duha i svega onoga što prati takav stil privređivanja (to jest gramzivosti), usađena vrijednosna orijentacija tehničke civilizacije koju predstavlja Amerika

⁶ „Ovakav žrtveni, vrijedan je zbog idejnog kontinuiteta rada citat prof. Aleksandra Dugina, ‘kenotički’ karakter hrišćanski shvaćenog apsoluta umnogome određuje i metafizičku hijerarhiju same beskonačnosti, gde na prvo od dvaju preostalih mesta – nakon utvrđivanja potpunog i savršenog prvenstva istovetnosti beskonačnosti samoj sebi u njenom ‘aktivnom’ aspektu – staje upravo Sin (mogućnost pojavljivanja) kao aspekt koji je najviše obeležen perspektivom ‘kenosisa’. ‘samoumanjenja’, ‘samoponiženja’, ‘snishođenja’, ‘žrtvenosti’. I tada postaje razumljivo zašto je Istočna crkva tako uporno istrajavala na odbacivanju Filioque, ‘subordinatizma’ i na očuvanju stroge pravoslavne formulacije“ (Дугин, 2011: 16).

⁷ O ovom izgnanstvu koje je opravdano u anglosaksonskoj kulturi i politici sjećanja, kao i kasnijoj izabranosti kojom se i pravdala planetarna supremacija Amerike u svijetu, posvetili smo pažnju u ogledu *Geopolitika otpora*. Opširnije u: Živković, P., Šarović, R. Đukanović, B. (2018). *Geopolitika otpora*. U Zborniku radova: *Globalizam naspram Nacionalizma*. Podgorica: CANU / SAUN / EANU.

(Vidi: Над, 2018: 90-91). Uporište za svoj analitički stav, Nad pronalazi kod ruskog ekonomiste Valentina Katasanova za kog kapitalizam podstiče sve one pošasti protiv kojih se borilo hrišćanstvo. „Takav kapitalizam zapravo nema veze sa ekonomijom i on ne donosi blagostanje, već siromaštvo za pretežni deo čovečanstva. Reč ‘ekonomija’ je grčkog porekla, podseća Katasanov, a označava ‘umeće vođenja domaćinstva (privrede)’. Filozof Aristotel uveo je u upotrebu termin ‘hrematistika’, koji označava umeće bogaćenja. Za razliku od ekonomije, koja je društvena neophodnost, upozoravao je grčki filozof, hrematistika je pogubna za društvo]...[U savremenom kapitalizmu, zaključuje ruski ekonomista, više ‘nemamo ekonomiju, imamo hrematistiku’“ (Над, 2018: 92). Nadamo se, da smo opravdali nužnost i intenciju izborne analize civilizacije kojoj se moraju priznati tehnološka dostignuća, ali prije svega, osporiti i ograničiti domet intervencionizma i planetarnog pokušaja da promjeni istorijsku pozadinu i otpor onih koji ne prihvataju njen vrijednosni sistem. Ističući značaj liberalizma, koji je izgubio na svom prvobitnom značaju (zaturenost istorijske premise), anglo-saksonska društva uz propratnu totalitarnu logistiku, pokušavaju da ospore i proglase nevažećim sva ona svjedočenja koja ukazuju na njegovu kulturološku destruktivnost. Liberalizam se tako javlja kao strano tijelo koje prijeti da uništi idiomsku narav tradicije i religije (Živković, Šarović, Đukanović, 2018).

Diskurs multipolarnosti

U poglavlju koje slijedi ukazaćemo na ideološki „stas“ velikih sila koje su svojim djelovanjem, kako putem vojnih intervencija, tako i mehanizmima meke moći (soft power), promijenile strukturu međunarodnih odnosa, a samim tim, i primorale sociološke i politikološke studije da promijene terminološki aparat u definisanju ili redefinisaju geopolitičkih aktera (Opširnije u: Miršajmer, 2017; Пророковић, 2018). Primarni cilj nam je, da ukažemo na genezu i potrebu ukidanja nekih recidiva koji i u XXI vijeku, traže ideološke satelite koji će slijediti i održati matricu fingiranog hegemonizma. Ne možemo osporavati uticaj koji i danas imaju Sjedinjene Države, jer bi u protivnom, svaki sličan postupak predstavljao nepoznavanje aktera međunarodnog poretka. U međuvremenu, dok su Sjedinjene Države gordo veličale svoj trijumf nakon hladnoratovskih trvenja i uvjeravale svoje „dominione“ da je potrebno da im ravan njihove ideološke poze posluži za portretisanje i dalju strategiju njihovog ideološkog kursa, u međunarodnom poretku došlo je do buđenja starih aktera koje je iz dubokog idejnog dremeža otrgla potisnuta savjest o potrebi organizovanja novog i ozbiljnijeg otpora svijetu koji je polako postajao tapija jedne super sile.⁸ Čak i vojni savez, poput Sjevernoatlantskog saveza, u novom multipolarnom poretku dobio je svog oponenta. Istina, ne sa tim animozitetom i militarističkim žarom koji predstavljaju prepoznatljive odlike NATO saveza. Ako se uzme u

⁸ Najavljenju ideološku konfrontaciju, obrazložićemo sukobom dvije velike sile Sjedinjenih Država i Kine, koje prema pisanim istorijskim razmjerama Grejema Alisona, odgovaraju negdašnjim sukobima Sparte i Atine.

obzir učestalost intervencija ovog saveza u svijetu, prethodna konstatacija se ne zadržava na jednostavnim i simplifikovanim atributima.

Kao što smo i istakli u uvodnom razmatranju, neophodno je ukazati na pojavu multipolarnog svjetskog poretka. U našoj naučnoj zajednici, kao pouzdan izvor koji je u sebi sintetizovao sva ona relevantna stanovišta koja su objelodanjenja i služe kao aleje koje vode ka sagledavanju međunarodnih aktera, javlja se studija Dušana Prorokovića *Era multipolarnosti* (2018). Ova monografija se svrstava u red nezaobilaznih izbora prilikom konsultovanja relevantnih teorijskih struja u tumačenju savremenih međunarodnih odnosa kao i aktera koji u njima učestvuju, obrazujući tako, kako je ranije istaknuto i poseban model međunarodnog sistema. S obzirom, da su od druge polovine XX vijeka i drugi akteri izvan djelokruga države nastupili u međunarodnom političkom sistemu kao potencijalni igrači sa značajnom količinom i volumenom moći, ipak, prema mišljenju Dušana Prorokovića, ne treba gubiti iz vida položaj države jer se on ne može zanemariti i štaviše, njoj u međunarodnoj politici pripada „prerogativ primogeniture“ (Пророковић, 2018). Ono što karakteriše ozbiljnost i prestižnost ove studije jeste činjenica da svaki fenomen koji se našao između njenih korica, prati istorija njegovog nastanka, čime se pored nezaobilaznog interdisciplinarnog karaktera, može govoriti i o njenoj minucioznosti kao i strpljenju autora da na jednom mjestu „pozove“ i grupiše eminentne teoretičare, te vjerodostojna polazišta kako bi se krunisao princip informativnosti i ponajviše, klima zavidne naučne rasprave. Vrijeme je, da upoznamo naučnu javnost sa sadržajem ove studije. Kada smo kazali da je autor sintetizovao relevantna stanovišta, htjeli smo ukazati na odgovarajuću selekciju onih teorija čiji su toponimi uvaženi od strane svih škola međunarodnih odnosa. Prepoznajući i „pamteći datum“ koji je po svim parametrima nagovjestio pojavu multipolarnosti, Dušan Proroković obrazlaže ambijent njenog nastanka. „Teza o eri multipolarnosti proizilazi iz teorije strukturalnog realizma. Hipoteza koja se dokazuje jeste da svetski politički sistem teži ka multipolarnoj strukturi, otuda i periodične pojave 'era multipolarizma'. Svetski politički sistem ima tri različite strukture: jednopolarnu, bipolarnu i multipolarnu. Međutim, sam karakter međunarodnih odnosa je takav da se sistem stalno vraća ka multipolarnosti“ (Пророковић, 2018: 35). U pozadini ovog političkog sistema primjetni su odbljesci ranijih težnji, još iz vremena Hladnog rata, ali preciznije, nakon njegovog istorijskog opoziva da se izgradi jednopolarni međunarodni sistem. Ta konstantna težnja velikih sila da akumuliraju svoje ekonomske, vojne, političke i kulturne potencijale, kako bi osigurale svoje pozicije na međunarodnoj sceni, primorava ih da kroz protektivne mehanizme koji će osigurati intaktnost nacionalnih interesa, razmišljaju o naučnim diskursima kadrim da očuvaju cjelovitost ovih aktera (Пророковић, 2018).⁹

⁹ Dušan Proroković upućuje na značaj studija bezbjednosti za sve one države koje žele da obezbjede mjesto u strukturi međunarodnih odnosa. „Studije bezbednosti (*security studies*) izdavaju se kao posebna disciplina posle Drugog svetskog rata, najpre u akademskoj zajednici SAD i Velike Britanije. Nesumnjivo, oblikovanje savremenih studija bezbednosti počinje raspravama: kako državu učiniti bezbednom u uslovima bipolarne strukture svetskog političkog sistema?

Ovdje ćemo se zadržati i time zaključiti ovaj kratki prikaz studije Dušana Prorokovića, njegovim diferenciranjem ključnog terminološkog poretka koji je danas primjenjiv ne samo u studijama bezbjednosti, već i šire, u svim onim srodnim disciplinama koje svoj naučni ugled afirmišu proučavanjem međunarodnih odnosa. Klasifikujući potencijale jedne države na set relevantnih kriterijuma prestižnosti (od indeksa vojne moći, BDP *per capita* i sl.), autor ih kategorizuje na super sile, velike sile i regionalne sile (Пророковић, 2018). Kako je naše razmatranje uslovljeno i drugim tematskim sferama, ovdje ćemo istaći one najbitnije elemente koje razlikuju i čine ove entitete prepoznatljivom okosnicom međunarodnog političkog sistema. Nesumnjivo su istorijske okolnosti postavljale rebusne zadatke teoretičarima međunarodnih odnosa. Ovo se posebno odnosilo na liniju razdvajanja ili poistovjećivanja onih potencijala i uticaja koje je jedna država mogla da ima. Kako i pokazuje ova studija, često se zapada u galimatijas kada je riječ o tumačenju pojmova *imperije* i *hegemonia*. Proroković ovu dilemu rešava oslanjanjem i ovlašćenjem značajnih teorijskih stanovišta ali i sudbonosnih istorijskih okolnosti u kojima su stvorene države koje su se mogle nazvati imperijom ili hegemonom. Ali, prije toga, potrebno je razjasniti pojam *super sile*. Već pomenuti kategorijalni niz kojim se provjeravaju snage jedne države, pomaže u definisanju ovog pojma. Polazeći od Viliijama Foksa (William Thornton Rickert Fox) i Nikolasa Spajkmana (Nicholas Spykman)¹⁰, Dušan Proroković provjerava istrajnost naznačenih parametara, da bi na osnovu njih zaključio da u rod super sila spadaju one države koje se odlikuju masivnim sigurnosnim potencijalima (od broja stanovništva jedne države, ekonomske razvijenosti i nuklearnog potencijala koje su posjedovale Sjedinjene Države i Sovjetski Savez) (Пророковић, 2018). Kada je u pitanju drugi pojmovni rasplet oko imperije i hegemonia, autor navodi istorijsku identifikaciju sa Atinom (kao imperijom) i Spartom (kao hegemonom), koju je dao Majkl Dojl (Michael Doyle) (Пророковић, 2018). Distinkcija se ogleda u sledećem zaključku: „Imperijalna politika ne poznaje granice između spoljne i unutrašnje politike, dok kod hegemonia postoji samoograničavanje i poštovanje određenih pravila“ (Doyle, 1986: 54-8, u: Пророковић, 2018: 396). Sa druge strane, prilikom definisanja pojma *velike sile* ne može se reći da postoji opšta saglasnost ili univerzalna definicija koja bi poslužila kao primjer koji bi se

Zanimljivo je da u Velikoj Britaniji ova subdisciplina dugo vremena biva označavana kao strateške studije (*strategy studies*). Međutim, pošto se poslednjih godina razvila strategologija kao posebna naučna disciplina, koja se bavi značajno širim i drugačijim temama od onih koje su obuhvatale strateške studije, i u britanskoj akademskoj zajednici preovladao je izraz studije bezbednosti... U kontekstu studija bezbednosti i strateških studija, treba pomenuti i polemologiju (od grčke reči *πόλεμος* – rat, bitka, boj), ili 'studije rata', disciplinu koja se bavila fenomenom rata i njegovim sagledavanjem sa različitih stanovišta... Nasuprot 'studijama rata' razvijene su i 'studije mira', odnosno disciplina pod nazivom irinologija (*irinologie*), što je izvedeno od grčkog pojma kojim se označavao mir (*εἰρήνη*)“ (Пророковић, 2018: 44).

¹⁰ Nebojša Vuković tumačeći Spajkmanov pristup međunarodnim odnosima, piše da ne postoje unaprijed date garancije koje bi obezbijedile državama sigurnost. „Iz ovog logički slijedi da 'svaka pojedinačna država nastavlja u pogledu svoje egzistencije, uživanja u svojim pravima i zaštite svojih interesa, da zavisi primarno od svoje sopstvene snage ili snage njenih zaštitnika'.“ (Spykman, 1942: 22, citirano u: Вуковић, 2007: 79).

slijedio u naučnim radovima. Imajući u vidu spektar ponuđenih gledišta, na osnovu uputnih repera koje pruža autor, moglo bi se reći da velike sile predstavljaju one države koje raspolazu dovoljnim potencijalom moći (političkim, ekonomskim, vojnim, demografskim) i na osnovu toga participiraju kao nezavisni akteri u strukturi međunarodnog poretka (Пророковић, 2018).¹¹ Mnogi teoretičari bi se složili da i kod pojma *regionalne sile*, nailazimo na slične probleme koji se javljaju kao kod pojmova super sile i velike sile. I ovdje je moguće pronaći niz srodnih pojmova koji traže samostalnost prilikom njihove detaljne analize. Ono što ih razlikuje od prethodne dvije kategorije jesu limitirani potencijali ostvarivanja globalnih pretenzija, svedenost na regionalni uticaj, koji se može prevazići ili ojačati saradnjom sa velikim silama, što Proroković (2018) naziva subimperijalizmom. Na kraju ovog poglavlja, možemo se složiti sa konstatacijom autora da: „Kao i mnogo puta u svetskoj istoriji, prisustvujemo uspostavljanju balansa snaga u međunarodnim odnosima, što se ogleda uravnoteženjem odnosa potencijala moći između aktera. Jednopolarnost je za nama. Nalazimo se na početku ere multipolarnosti“ (Пророковић, 2018: 699).*

Studija čije sadržajne „note“ smo predstavili, poslužila nam je da uputimo naučnu javnost na spoznaju da je multipolarni poredak neminovnost, ali to, svakako ne znači, da one sile koje su se u određenim istorijskim okolnostima i mogle nazvati super silama i dalje ne teže da uspostave takav sistem međunarodnih odnosa u kojem će održavati svoju supremaciju. Jedna od najvećih opasnosti je ponavljanje grešaka koje su nekada velike sile poput Sparte i Atine pravile u Peloponeskom ratu (Allison, 2017).¹² Današnje velike sile poput Amerike i Kine, posebno u trenutku ekonomskog rata i nadmudrivanja, umnogome podsjećaju na iznesenu „istorijsku metaforu koja danas pruža najbolja sočiva za osvetljenje odnosa između Kine i Sjedinjenih Država“ (Allison, 2017: 5-6). Jednostavno, jedna velika sila poput Amerike ne gleda blagonaklono na sve prisutniju ulogu Kine u međunarodnim odnosima, što može rezultirati i militarističkim sukobima u formi posredničkog rata (proxy war). Na taj način se i zanemaruju poruke Peloponeskog rata. Ako se uzme u obzir instrumentalizacija informatičkih tehnologa koje često vode u tzv. mrežne ratove (Дугин, Савин, 2018), epistemološki aparat sociološke nauke je u obavezi da obrati pažnju i na pitanja meke moći (Naj, 2004), koju Sjedinjenje Države doslovno primjenjuju i kombinuju sa strategijom tvrde moći.¹³

¹¹ Autor, s pravom navodi stanovišta Hoggarta, Suhareva i Vesne Danilović, koja ispunjavaju sve epistemološke principe koji se dotiču i „genealoške anamneze“, neophodne za inaugurisanjem jedne prihvatljive radne definicije. Dušan Proroković kao jedan od parametara i analitičkih „senzora“ za otkrivanjem velikih sila, razmatra i Savjet bezbjednosti (Пророковић, 2018).

¹² Opširnije u: (Živković, Šarović, Đukanović, 2018: 88).

¹³ „Mrežni rat, za razliku od prethodnih perioda u istoriji, vodi se ne od strane država, pa čak ni blokova, već globalnim strukturama, koje mogu biti kako institucionalizovane na ovaj ili onaj način, tako i imati destabilizacioni i teroristički karakter. U ubrzanom globalizujućem svetu sva društveno-ekonomska, politička i kulturna struktura biva protkana informacionim kanalima, a oni i čine mreže“ (Дугин, Савин, 2018: 54). Aleksandar Dugin i Leonida Savin kao primjere korišćenja mrežnih ratova navode područja Srbije i Ukrajine, gdje su korišćeni razni profili organizacija koje su bile dio strateške kontrole nad tim državama (Дугин, Савин, 2018).

Na kraju ovog teorijskog oglada koji je pokušao da ukaže na važne promjene u strukturi međunarodnog poretka, da svijet više ne pripada samo *civilizaciji Mora*, odnosno da je era unipolarnosti završena, možemo s punim pravom reći, da bez obzira, što relikti prethodnog stanja još postoje kroz ekonomsku i političku zavisnost država satelita i njihovu potčinjenost Sjedinjenim Državama, da su ipak stvorene pretpostavke za povratak *civilizacije Kopna* koja predstavlja sve ono što nije postalo dio postmoderne mreže zapadnog uticaja i njegove liberalne ideologije, i što je uspjelo da sačuva svoj kulturni identitet (Dugin, 2017).

Literatura

- Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston / New York: HOUGHTON MIFFLIN HARCOURT. (<https://www.amazon.com/Destined-War-America-Escape-Thucydides-ebook/dp/B01IAS9FZY>) accessed on July, 25. 07. 2017.
- Дугин, А. (2004). *Основи геополитике / Геополитичка будућност Русије*. Београд: Екопрес.
- Дугин, А. (2009). *Четвертая политическая теория / Россия и политические идеи XXI века*. Санкт-Петербург: Амфора.
- Дугин, А. (2011). *Метафизика благе вести*. Превод: Зоран Буљугић. Београд: Логос.
- Дугин, А. (2013). *Контрgegемония в теории многополярного мира*. В: Дугин, А. (редактор). *Левиафан / Контрgegемония и евроцентризм*. Москва: Евразийское Движение, С. 27-54.
- Dugin, A. (2017). *Geopolitika multipolarnog svijeta*. Prevod: Šimun Uremović. Zagreb: Eneagram zadruga za izdavaštvo.
- Дугин, А., Савин, В. Л. (уз учешће Коровин, В. и Бовдунов, А.) (2018). *Мрежни ратови*. Превод: Слободан Стојичевић. Београд: Авала прес / Београд: МиА принт.
- Hantington, P. S. (2000). *Sukob civilizacija / i preoblikovanje svetskog poretka*. Prev. Branimir Gligorić. Podgorica: CID / Banja Luka: Romanov.
- Miršajmer, Dž. (2017). *Tragedija politike velikih sila*. Prevod: Dragan R. Simić, Dragan Živojinović. Beograd: Udruženje za studije SAD u Srbiji / Čigoja štampa.
- Над, Б. (2018). *Америчка идеологија*. Београд: Пешић и синови.
- Naj, S. Dž. (2004). *Paradoks američke moći / Zašto jedina svetska supersila ne može sama*. Prevod: Aleksandra Stevanović, Saša Savanović. Beograd: BMG.
- Пророковић, Д. (2018). *Ера мултиполарности*. Београд: Службени гласник.
- Tukidid (1999). *Peloponeski rat*. Beograd : Prosveta.
- Вуковић, Н. (2007). *Логика империје / Николас Спајкман и савремена америчка геополитика*. Београд: Конрас.
- Živković, P., Šarović, R. Đukanović, B. (2018). *Geopolitika otpora*. U: Zborniku radova: *Globalizam naspram Nacionalizma*. Podgorica: CANU / SAUN / EANU.